

Campsentelles, 6
2003

CENTRE D'ESTUDIS SANTFOSTENCOS
AMICS DE CABANYES

La nissaga de can Pau

*Anton Castañé,
l'últim del llinatge
de can Pau a
Sant Fost*

LLUÍS
BOSCH I ROCA

En el llibre del senyor Enric Garcia-Pey publicat pel CES “Amics de Cabanyes” l'any 1997, en la pàgina 32 hi diu: AM (Arxiu Municipal) i en lletres cursives *Amillarament any 1862-1863* i segueix amb escriptura normal: “nº 18, cuartel nº 3. Peça de terra anomenada can Pau, propietat d'en Pau Castañé”. *Amillarament* no consta en els diccionaris de la llengua catalana, almenys en els que tinc jo, i en castellà vol dir una mena de contribució que pagaven els veïns d'un poble segons la fortuna de cadascú, i als anys 1862-1863, segons consta en l'Arxiu Municipal de l'Ajuntament de Sant Fost, el Sr. Pau Castañé pagava la contribució de la peça de terra susdita.

A l'estiu de l'any 1998 es va ordenar i classificar l'arxiu de l'Ajuntament (feia molts anys que no ho havien fet) i es va trobar un cens de l'any 1859 amb el nom de les cases i els seus residents, i el de Pablo Castañé al número 14 del quarter tercer, com a propietari resident¹. Amb totes aquestes dades encara no sabem quan es va constituir la família de can Pau al carrer del Sot.

L'únic descendent actual d'aquesta nissaga és la Maria Teresa Font, de cal Cinto, neboda del que fou l'últim resident directe, per línia successòria, del fundador. Ella, la Maria Teresa, conserva les escriptures, fetes en lletra manuscrita a la ciutat de Granollers, i per elles esbrinem que “l'any 1832 Don Jaime Tayá Pagés, de la parròquia de Sant Fost de Campsentelles, va atorgar establiment perpetu a favor de Pau Castañé, bracer de dita parròquia, d'un tros de terra...”; i en un altre document datat l'any 1842 es parla d'una casa de planta baixa i un primer pis, propietat d'en Pau Castañé, situada al nº 14 del quarter nº 3 de la parròquia de Sant Fost de Campsentelles.

Ara sabem que el primer Pau Castañé va adquirir amb “establiment perpetu”, o sia, per cens, un tros de terra on es va fer-hi una casa i un hort amb el pou i el safareig per a regar, es va casar i inicià el llinatge de can Pau, o ja estava casat. El cens a Sant Fost era un sistema molt usat per a adquirir terres sense comprar-les, i es feia amb una paga anual, de manera vitalícia, que donava el posseïdor del domini útil d'un bé immoble al senyor o propietari del bé, i aquesta sistema passava de pares a fills, i de generació, i la paga era sempre la mateixa, mai no es podia augmentar. El senyor Pau Castañé pagava l'any 1832 cinquanta cèntims anuals i l'any 1990, la Maria Teresa Font, l'última descendent, pagava al senyor Josep Villà, el propietari descendent de Jaume Tayà, dos rals a l'any. Quan Pau Castañé va adquirir el tros de terra al carrer del Sot, hi havia algunes cases habitades, les de davant d'on ell va construir la seva, que eren les de can Pous i la de can Santa; aquesta última era la més antiga de totes i és l'única que es conserva igual, ja que fa bastants anys que està deshabitada i ara serveix de magatzem. Totes les cases d'aquest carrer, doncs, excepte la de can Santa, han estat modificades, tant per fora com per dintre.

L'última família completa de can Pau la formaven en Josep Castañé, la seva esposa Teresa Colomer i els fills Anton i Josefa; havien tingut una

altra filla però morí molt jove. L'Anton va néixer l'any 1901 i la Josefa el 1905. Durant la joventut de l'Anton i la Josefa, al carrer del Sot hi havia les cases de can Santa, can Pistras, can Gaig, can Soca i potser alguna altra més, i les noies d'aquestes cases, amb la Josefa de can Pau, un dia o dos a la setmana i en grups de cinc o sis, carregaven amb cabassos o cistells, posats al cap, i a peu de la carretera, encara sense asfaltar, i per algun trencall per fer-hi via, anaven al mercat de Badalona a vendre la mercaderia. Més de dues hores de camí d'anada i tantes altres de tornada. Amb la primavera, amb faves tendres, fruita i verdures; a l'estiu, amb tomàquets, pebrots, patates, etc.; a la tardor, amb bolets que havien anat a buscar amb els pares i germans dies abans, amb mongetes seques, cols i coses del temps; i a l'hivern descansaven.

La Josefa va maridar amb Jacinto Font i van anar a viure sols. Tingueren dos fills: la Maria Teresa i en Josep (Pepet) Font Castañé. L'Anton va quedar amb els pares i l'any 1942 va contraure matrimoni i passaren la lluna de mel en una cel.la de Montserrat. Com a anècdota explicava el Sr. Anton que el somier grinyolava molt i decidiren posar el matalàs a terra quan anaven a dormir. De retorn del viatge de noces, com a hereu que n'era, es quedaren a viure a casa dels pares. Sogra i nora no es van entendre gens ni mica, ja que la mare de l'Anton era molt manaire i la jove no acceptava impositcions en el seu matrimoni. La unió va durar, poc més o menys, un sis mesos; la dona va deixar casa i espòs i se'n va tornar a casa dels seus pares. El pare de l'Anton li aconsellava que anés a buscar la seva dona i anessin a viure sols, però ell no li féu cas i mai no es varen reconciliar. L'any 1944, en el mes de maig, va morir el pare de l'Anton i van quedar sols mare i fill, i a l'agost de 1957 va finir la mare i l'Anton va quedar-se sol i senyor de can Pau.

Vaig arribar a can Pau al juny de 1958 amb la muller i dues filles de quatre i dos anys, hostatjats en una habitació llogada per a passar-hi l'estiu. La casa era gran, la planta baixa composta d'una vasta cuina amb

dos fogons de carbonet o d'alzina, una aigüera de granit per a rentar-hi els plats, un escalfapanxes en un angle, una taula de fusta, rústega, sense vernissar ni pintar, unes poques cadires de boga, un armari amb estris de la cuina, una escala per a pujar als dormitoris i sota la cuina i aigüera una lleixa amb olles, cassoles i palanganes tapada amb una cortina. La cuina estava a l'esquerra entrant a la casa i a la dreta un menjador molt espaiós amb una gran taula, cadires i armari bufet; aquest menjador el fèiem servir molt poques vegades, ja que quasi sempre menjàvem a la cuina. Entrant, al front, passat el menjador i la cuina, una gran porta corredissa donava pas al celler, amb deu o dotze gran bótes de vi, i a l'extrem dret del celler un bany amb vàter, rentamans i dutxa.

Al pis hi havia tres habitacions grans i tres un xic més petites, i amb una d'aquestes hi dormien tots quatre, amb un llit de matrimoni i dos llits més petits per a les nenes. Les altres dues habitacions un xic més petites estaven ocupades per uns altres estiuejants, una àvia i tres néts que feia tres anys que hi venien. Els tres néts, una nena i dos nens, eren si fa no fa de la mateixa edat que les meves filles, concretant, un dels nens era més petit i els altres dos un poquet més grans. Els pares dels tres infants tenien un taller on feien pinzells i els dissabtes a migdia anaven a buscar-los, i tots plegats, els pares, els nens i l'àvia, a Castelldefels, on s'estaven construint una casa. Al segon any es *despediren* i ja no varen tornar cap estiu més. L'àvia havia conegut la mare de l'Anton i ens deia que era bona persona però molt, molt autoritària, i que no se li feia gens estrany que la dona de l'Anton se n'anés de casa.

La casa, a més del ja descrit, tenia també a cada costat unes estances adossades. A la dreta hi tenien el cup per a trepitjar el raïm, que estava elevat, i el most queia en un altre cup a nivell del terra. Entraven el raïm per un finestral obert a la dreta i per a entrar-hi a l'estança es feia per dintre del celler. Ja premsat, el raïm, les raspes i les pells les introduïen dins una premsa i donant voltes a mà ho comprimien tot i acabaven de

⊗⊗⊗⊗⊗⊗⊗⊗⊗⊗⊗⊗⊗⊗⊗⊗⊗⊗⊗⊗

Una caminada amb l'Anton pels voltants de Sant Fost.

L'Anton, el de la dreta, banyant-se a la bassa de casa seva.

treure tot el suc que quedava. L'estança de l'esquerra tenia una porta gran i cap finestra, servia de magatzem per a guardar les eines, el motocultor i la motocicleta, que era una Vespa o Lambretta, ara no ho recordo, que la usava per a anar d'un lloc a un altre del poble o de Mollet.

El primer estiu l'engrescàrem perquè ens deixés banyar-nos a la bassa gran. Quan regava l'hort la buidava i aleshores aprofitàvem per a netejar-la. Era un divertiment, ja que una o dues persones grans i quatre de menudes, les dues nostres i les dues més grans de l'altra família, dins la bassa amb pales i escombres ens fèiem més nosa que servei, però ens ho passàvem molt bé. A vegades l'Anton també s'hi ficava a la neteja i després, en veure el que gaudíem dintre l'aigua, es va comprar un banyador i va començar a banyar-se i es va afeccionar de tal manera que moltes vegades anava tot el dia només amb el banyador i espartenyets. Un cop, referint-se a la seva indumentària, va fer el comentari que si la seva mare l'hagués vist d'aquesta manera, a més d'escridassar-lo, l'obligaria a vestir-se. Tenia llavors, ell, 60 anys i era palès que el record de la seva mare encara el corpenia.

Durant la Guerra Civil espanyola, que va durar del juliol de 1936 fins a l'abril de 1939, la família de can Pau tingueren ocult a casa seva el Sr. Jordi Domènech Clarós, catòlic practicant i copropietari d'una empresa de cordoneria a Badalona, i per aquests motius era buscat per un escamot de les patrulles de control i la seva vida perillava. L'empresa de cordoneria la compartia amb un cosí germà que, igual que ell, era buscat i va amagar-se durant cinc dies a Sant Fost, no sé a quin lloc; després es traslladà, acompanyat del seu fill, a una masia de Vallromanes durant dos mesos; d'allí va haver de marxar a una residència on dies després fou detingut per una patrulla de control i empresonat durant un temps i el 3 de desembre de 1936 va ser afusellat davant la paret del cementiri de Montcada. El Sr. Jordi no va moure's de Sant Fost i acabada la guerra va tornar a casa seva i va fer-se càrrec de la cordoneria i l'any 1958, l'any que

jo amb la meua família arribàrem al poble, tenia a Sant Fost una torre, gran, amb un bon jardí, on hi passava l'estiu i la resta de l'any els caps de setmana. S'havia casat i tenia quatre fills, tres nois i una noia i la relació amb l'Anton era més que amistosa, era quasi familiar. El Sr. Domènech tenia molt bon caràcter amb tothom; una vegada que la meua filla, un vespre, necessitava amb urgència una injecció per a l'acetona, que la seva mare sempre tenia a punt, l'Anton va anar a buscar-lo i molt amablement va venir i l'hi va injectar-hi ell.

Durant l'estiu l'Anton i el Sr. Jordi es relacionaven molt, puix que el primer anava sovint a dinar a casa del segon, sobretot quan a casa del Sr. Jordi celebraven algun esdeveniment, com ara el sant o aniversari d'algú de la seva família. Tant l'Anton com el Sr. Jordi eren afeccionats a la caça i l'Anton tenia sempre dos o tres gossos caçadors i quant el Sr. Jordi i la seva colla anaven a caçar, tant si era la perdiu, el conill o el senglar, sempre anava l'Anton i els seus gossos. Tant anaven de cacera pels voltants de Sant Fost com lluny d'aquí, per Aragó i altres llocs i gairebé sempre en vedats, i quan anaven lluny s'estaven tres, quatre o més dies fora de casa. El Sr. Jordi va morir prematurament a l'edat de 50 anys i la seva mort fou molt sentida per tots nosaltres però va afectar molt més l'Anton, que va trigar temps a refer-se.

Amb l'Anton, tant abans com després del decés del Sr. Jordi Domènech, anàvem sovint d'excursió pels boscos i fonts de Sant Fost, i quan era el temps del bolets hi anàvem amb ell que sabia on n'hi havia i, sobretot, els que més recollien eren els rovellons. La meua afecció de passejar, amb el meu gos, pels boscos i fonts de Sant Fost i Martorelles de Dalt la tinc de quan ho feia amb l'Anton.

Al costat de la casa de can Pau hi havia un tros de terreny, propietat del Sr. Villà, que no el conreava ningú i l'Anton va engrescar-nos perquè ens el quedéssim nosaltres per a fer-nos-hi una caseta. Arribàrem a un acord amb el Sr. Villà i un cop decidit on s'havia de fer-hi el pou posàrem mans

a la feina. L'Anton picava la terra i la posava en una galleda i amb una corriola jo la pujava, la buidava i la tornava a baixar. També ens ajudava algunes vegades en Pepet, el nebot de l'Anton. Quan vàrem trobar l'aigua, avisàrem els pouaires i ells l'aprofundiren més i l'acabaren.

Per construir la caseta l'Anton va avisar un paleta que ell coneixia i entre tots dos la començaren, l'Anton fent de manobre i vigilant el paleta que ho fes bé. Mentre duraren les obres, nosaltres, el cap de setmana, seguïem menjant i dormint a ca l'Anton i quan acabaren la teulada férem un dinar extra, érem quatre: l'Anton, en Pepet, la meva esposa i jo. Ella va fer-hi el dinar i l'Anton preparà la taula del menjador, i com estàvem a l'hivern i feia fred, va posar un braser encès sota la taula. A la meitat, més o menys, del dinar en Pepet s'aixecà per anar a buscar quelcom a fora de la casa, vàrem sentir un soroll estrany i en sortir a veure què havia passat: veïèrem en Pepet estirat a terra bocaterrossa al mig del pati. Llavors nosaltres també vàrem començar a sentir-nos estranys, marejats; entràrem en Pepet a casa, obrírem de bat a bat la finestra i la porta del menjador i traguérem el braser al pati. Ens va anar passant la indisposició deguda al braser de sota la taula i si en Pepet no hagués sortit del menjador segurament ens hi haguéssim quedat tots.

L'Anton, a més de conrear el tros d'hort de casa seva, portava també una vinya propietat del Sr. Villà i un jornal de terra, més o menys, d'una finca tocant al riu Besòs, que la propietària, resident a Barcelona, tenia llogada a parcel·les a diversos llogaters. L'Anton demanava el carro i l'ase al seu nebot, en Pepet, carregava el motocultor si havia de llaurar o una bomba amb motor a gasolina si havia de regar; jo l'havia acompanyat tres o quatre vegades per a ajudar-lo si em necessitava o, si més no, per a passar-hi l'estona. Una vegada, en arribar al tros va trobar que li havien fet malbé el que tenia plantat i que unes màquines treien sorra de la parcel·la tocant a la seva i la posaven a la de l'altre costat i les màquines passaven d'una a l'altra per sobre de la seva sense respectar el que tenia plantat.

La casa de can Santa tal com la construïren a finals dels anys 1700 o primers del 1800.

*Cap al Castell de Sant Miquel
el juny de 1964.
L'Anton és el del bastó.*

Va parlar amb la propietària i ella li va dir que només havia autoritzat excavar i treure sorra d'aquell tros i que respectessin els cultius dels altres i que si no ho havien fet era responsabilitat de l'empresa constructora. L'Anton la va denunciar, varen anar a judici, a Granollers, i condemnaren l'empresa a pagar a l'Anton els danys causats. Al cap d'uns anys morí sense cobrar ni un cèntim.

Els gossos caçadors que tenia l'Anton passaven fam, llevat de l'època de caça, ja que la seva alimentació era molt defectuosa perquè solament els donava arròs trencat per a gossos, bullit amb un rajolinet d'oli, cada dia igual. Una vegada que estaven molt prims se'ls van enterbolir els ulls amb un tel blanquinós i li vaig dir que era degut a la manca de vitamines i aquesta malaltia tenia el nom de beri-beri. No s'ho va creure pas que els gossos estiguessin mal alimentats i li vaig portar un llibre que tractava de les vitamines on hi havia fotografies de persones amb avitaminosi que tenien els ulls igual que els seus gossos. Llavors sí que s'ho va creure i els va canviar el menjar i amb aquesta mesura anaren millorant.

Tocant a la religió, l'Anton, referint-se als que anaven a missa, a les processons o a qualsevol acte litúrgic, deia despectivament que tenien llana al clatell, expressió que significa ésser ignorant i deixar-se enganyar fàcilment, però ell els dijous i els divendres de la Setmana Santa no volia de cap manera menjar carn perquè la seva mare sempre li havia dit que aquests dies s'havien de respectar amb el que ordenava l'Església Catòlica.

Trobat-se malament va anar al metge que li féu fer una anàlisi clínica on trobaren àcid úric en quantitat elevades i li recomanaren un règim alimentici a més dels medicaments; del règim no en féu ni cas i amb el temps li començarem a sortir *tofus* als artells de les mans i nafres als peus i part baixa de les cames. Però a més va començar a trobar-se cansat i amb dificultats per a respirar i la família Domènech, vídua i fills del Sr. Jordi, el dugueren a la Clínica Corachan on el cardiòleg Dr. Trias de Bes, de renom universal en la seva especialitat i que era amic

dels Domènech, se'n féu càrrec i el va tenir durant quatre setmanes en observacions i reconeixements. Segons el doctor el malalt tenia un cor excessivament gros a causa dels efectes de l'àcid úric i li donava com a màxim un any i mig de vida. El tornaren a casa i de tots els costos clínics i mèdics se'n féu càrrec la família Domènech. El temps passava i el mal cada dia s'agreujava més, els *tofus* de les mans li augmentaven de mida, com cigrons i més grossos encara, i les nafres de les cames, més grans, li privaren de caminar. La seva germana o la seva neboda venien dos cops al dia a curar-lo i portar-li el menjar i la roba neta. Elles vivien darrera l'Ajuntament, a un quilòmetre de distància d'una casa a l'altra i li demanaren que anés a viure amb elles, perquè així el cuidarien i menjaria millor; no va voler de cap manera moure's de casa seva. L'Anton va fer un tracte amb una família, matrimoni i dos fills adolescents, que estaven de masovers a la granja de can Romagosa, perquè anessin a viure a casa d'ell sense pagar res, a canvi de curar-lo, rentar-li la roba, fer-li el menjar, el llit, etc. A més, podrien conrear l'hort pel seu compte. La família de l'Anton ho va trobar molt bé ja que les lliurava d'anar dues vegades cada dia a curar-lo i dur-li el menjar. Tant la seva germana com els seus nebots, la Maria Teresa i en Pepet, anaven sovint a visitar-lo.

L'Anton anava empitjorant i un dia ens va cridar a un veí, l'Eduard, i a mi perquè li féssim un document escrit on hi constés la seva voluntat que un cop ell hagués finit, la família que el cuidava podia continuar vivint a la casa durant cinc anys més sense pagar cap mena de lloguer ni desallotjar-los de la casa ni de l'hort. L'Eduard el va escriure a màquina i el signàrem tots tres: l'Anton, l'Eduard i jo. Pocs mesos després va morir; feia un any i mig que l'havia visitat el Dr. Trias de Bes i encara no feia un any que la família que el cuidava era a la casa.

Passats uns dies de l'enterrament, la família Domènech se'n féu càrrec de totes les despeses; la família de l'Anton va avisar la que el va cuidar

dient-los que ara que no cuidaven a ningú havien de pagar lloguer o anar-se'n i ells mostraren el document que nosaltres tres signàrem. La germana i els nebots de l'Anton quedaren sorpresos car ells desconeixen aital document ja que l'Anton, pel que es veié, no els digué mai res al respecte. Denunciaren el cas al jutge de pau de Sant Fost que ens va convocar a les dues famílies, a l'Eduard i a mi i un cop davant d'ell ens va demanar que li expliquéssim els fets; l'Eduard ho va fer i escoltats també els altres i a la vista del document i la confirmació de les signatures, va sentenciar que aquell document tenia el mateix valor que si l'hagués fet una notaria i calia respectar la voluntat del difunt.

A la família de l'Anton no els va agradar gens la resolució del cas i ens recriminaren, a l'Eduard i a mi, l'haver signat aquell document sense dir-los res a ells. Passats els cinc anys, els que vivien a can Pau deixaven la casa i l'hort, la germana de l'Anton era l'hereva i la va llogar a una família de Badalona que hi venien els caps de setmana i a l'estiu, durant uns anys, fins que la deixaren i llavors la varen vendre als actuals propietaris, era l'any 1987, que feren unes reformes internes i exteriors i la pintaren tant per dintre com per fora i posaren a la façana, amb rajoles de pisa, la inscripció:

CASAL SANTA MARTA ANTIC CAN PAU

L'any 1997 referen la teulada amb teules noves, fent-la a dos vents, incloent les dues estances laterals i aixecant un pis més del que havien estat les golfes.

La germana de l'Anton va emmalaltir de diabetis, va quedar cega i sense poder caminar; va viure molt de temps en una cadira de rodes. El nebot, en Pepet, també va morir després d'una llarga afecció al fetge, i la neboda, la Maria Teresa, és l'única que queda de la família de can Pau, qui, després d'estar-hi temps cuidant la mare i el germà, viu sola a casa seva, a can Cinto. Josep Castañé, pare de l'Anton, morí el 1944 als 73 anys; la mare de l'Anton va morir el 1957 als 70 anys; el Sr. Jordi

Domènech nasqué el 1918 i va morir el 1968; l'Anton Castañé va nèixer el 1901 i va expirar el 1972; la germana de l'Anton va morir el 1995 als 90 anys; el nebot va morir el 1985 als 57 anys. Que tots descansin en pau i al cel siguin.

Sant Fost de Campsentelles, gener del 2001

Notes

(1) Vegeu *Campsentelles* 4, pàg. 33.

Les meves filles dalt del ruc propietat del nebot de l'Anton.